

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ז

פרשת במדבר

א. באור יש"ד.

פרק א' פסוקים א', ב'.

א (א) במדבר סיני באהל מועד. צעזר שהפסיק צמלות השמיטה והיוצב שאמר שהיתה צהר סיני, מן הטעם שכתבנו סס, לכן חזר עתה ואמר שהיה הדיבור הזה במדבר סיני באהל מועד ככל הדברות אשר הזכיר מתחילת ספר ויקרא, וכן יהיו כלם מכאן ואילך באהל מועד, כי מעת שהוקם המשכן ויקרא אליו השם מאהל מועד, לא נדבר לו אלא משם, כמו שאמר לו צמלות המשכן ומועדתי לך סס: באחד לחדש השני. לפי שעתה הולכנו להיות נכונים למסעיהם לארץ ישראל, שהרי צעזרים לחדש הזה נעלה העגן, לכן זוה למנותם באחד לחדש הזה, ושלא ימנו כי אם מצני עשרים ומעלה הראוים לאחת בלבד המלחמה, ועוד שיחלק להם הארץ למספרם וידע כמה חבלים יפלו להם מן הארץ הנכבשת להם, כי לולי דבר המרגלים היו נכנסים שם מיד, ואחרי זה זווה לסדרם על סדר הדגלים שיהיה לכל שבט ושבט מקום קבוע בנסעו וצמנותו: (ב) את ראש. מספר הכללי, ומבאר שלא ימנע אחד אחד לדעת מספר הכללי לבד, אלא למשפחותם לבית אבותם, כלומר שכל אחד יתיחס למשפחותו והמשפחות לשבטן, ועל ידי זה ידעו גם מספר הפרטי של כל שבט ושבט, ויתכן שצעזר זה זווה ה' שיקחו אתם את נשיאי השבטים, שיהיה כל נשיא מונה פרטי שבטו ואח"כ ימסור כל אחד המנין למושה:

במספר שמות. שימנה כל אחד מהם בשמו, פלוני בן פלוני: לגלגלתם. לא שיעברו לפניו והוא ימנה אותם בראשם, אלא שיקח מכל אחד ואחד מחלית השקל, בקע לגלגלת, שהרי כבר הוזכר שלא ימנע כי אם על ידי כופר נפש: (ג) מבין עשרים שנה. מגיד שאין יולא לבצא פחות מבין עשרים: כל יצא צבא. כמו לבצא, וענינו היציאה למלחמה, ויש לבצא שענינו חסיפה לבצד לעבוד עבודה בקביעות כמו כל הבצא לבצוא לבצא לעבוד עבודה באהל מועד (לקמן ד' כ"ג), ויראה שהלשון מבדיל ביניהם, כי מה שענינו למלחמה מקושר עם פועל היציאה או החליטה, ואם פירושו עבודה יצא עמו פועל הביאה: בישראל. להוציא הגרים והעבר רב: תפקדו אתם. ענין פקידה בכל מקום זכרון והשגחה על הדבר, והונח על עת הגמול אם לטובה אם לרעה כמו פקד יפקד אתכם (בראשית נ' כ"ד), פוקד עון אבות (שמות ל"ד ז') לפי שאז ישגיח השם על הנפקד, וכן הדבר הנשמר והנגנו יקרא פקדון, לפי שהשומר משגיח עליו שלא יאבד, וכאן זווה על ספירת העם בלשון פקידה, לרמוז שלא יספרם כרועה שמונה עדרו, אלא יתנו מחלית השקל, בשקלים ישגיח ויזכור מספר העם, וכן בא תמיד לשון פקידה בתורה על ספירת העם:

במדבר

1. על אינה קושי אפשרי צונה פרשנו - בקטע הראשון?
2. בקטע השני מסביר פרשנו סיבת הזכרת המוצר למפקד זה, התוכל להסביר?
3. בביאורו על פסוק ב' מסביר פרשנו את אופן המפקד, התוכל להסביר?
4. פרשנו מסביר את המילה "צבא" בשני אופנים וקובע כי אפשר להבין זאת מתוך הפסוק, איך?
5. איך פרשנו מביין את: "בישראל?"
6. פרשנו מרחיב ומסביר את הפעל: "פקד", התוכל להסביר?

* * *

ב. רש"ד הירש
פרק א' פסוק מח':

"ה' בם סיני בקדש" (תהלים סח, יח): שכינה היתה שורה בקרב ישראל, וסיני היה מצוי במקדש; וגם אז התורה ומקדשה, "משכן העדות", היו שוכנים בתחום מופרש מן העם; המשכן היה "מרכז נבדל", וישראל חנו "מנגד סביב" לו (להלן ב, ב): הם הקיפו אותו מרחוק, ומשם כיוונו את ליבם אל המרכז. מעגל זה המקיף מרחוק שמר על התורה כעל נתון נצחי. כי התורה מושכת אותנו לנצח, אך לעולם אין היא מתמזגת עמנו; אלא היא שולטת בנו ומוליכה אותנו במסילות המותוות על ידה. אולם בחטא העגל התנכרו ישראל דוקא ליסוד הזה. הם התעלמו מאופיה של התורה, שהיא בבחינת נתון נצחי; וכך עשו להם תבנית של משה איש האלהים שבדוה מליבם. באותה שעה רק שבט אחד היה נאמן לה ולתורתו; הוא הגן על אופיה של התורה, שהיא מחוץ לתחום שליטת האדם; והוא הציל אותה מן העם ושמר עליה אף מפני קרוביו. שבט זה הוא שבט לוי, מונה עתה "שומר" לתורה — ולשם כך נבדל מן העם. הוא לא היה חלק מן "העדה" אלא הוא היה קודש ל"עדות" — שהיא הנשמה השולטת בעדה. משום כך לא התפקד בתוך בני ישראל — כפי שכבר גאמר בפסוק הקודם, ויתבאר ביתר פירוט בפסוקים הבאים.

מח) כבר הערנו לעיל פסוק ב: מושג העדה מורה על ייעוד משותף, שהוא הסיבה והתכלית של אחדות ועם: ואין יסוד המאחד את עם ישראל אלא תורת ה' בלבד. עוד זה של אחדות ישראל נועד לבוא לידי ביטוי נראה בעין — גם בשעת החנייה והמסע במדבר. לוחות הברית היו העדות המוחשית להתגלות התורה המאחדת את ישראל; אליהם נצטרפה אחר כך התורה שבכתב עצמה; גשכן התורה — הוא אהל מועד — ביטא דרך סמל את דגישות התורה ואת שכר פעולת קיומה. "משכן העדות" היה מרכז בני ישראל, וסביבו חנו למשפחותיהם ולשבטיהם. אולם כבר העיר הרמב"ן בפירושו לתורה על ההקבלה שבין מתן תורה לבין הקמת המשכן. בשעת מתן תורה היו "מגבילים" ו"מקדשים" את העם; בכך ביקשו לבטא — וכבר עמדנו על כך לעיל, פי' שמות יט, י"ג, כ" כה — שהתורה לא יצאה מתוך העם, אלא היא ניתנה אל העם; מקורה הוא אלהי, ולא אנושי-ארצי; היא האידיאל הרם והנישא, הרחוק ממגע יד אדם; היא מושכת אליה בכח נצחית-אלוהי את הפרט ואת הכלל בישראל; אך לעולם לא נוכל להתקרב אליה ולהיות עומד במחיצתה — עד שנשלוט בה תוך כדי מגע. וכך היה הדבר גם לאחר מכן, כאשר התורה כבר שכנה בקרב ישראל; באותה שעה היה

אלות

1. מהי הצדקתו של פרשנו של "צדיה"?
2. מהי התכלית של אחדות ישראל?
3. פרשנו קובע כי "התורה לא יצאה מתוך העם אלא היא ניתנה אל העם" מה פירוש אמירה זו?
4. המשכן הוא "מרכז נבדל" מה זה בא ללמדנו?
5. "התורה שלטת בנו" כמה ואיך זה מתבטא?
6. כמה חטא העגל ביטא את ההפך מכלל זה?
7. מה המיוחד בשבט לוי ומה לפי זה תפקידו?
8. מה היתה המסקנה המצויה על מיוחדותו של שבט לוי?

* * *

(טז) אלה קריאי העדה.

המקדשים נכח דבר חשיבות שצדקה כאשר אמר נשיאי מנחות אבותם: ראשון אלפי ישראל. כי היו בכל שבט כמה שרי אלפים, והנשיא היה ראש לכל אלפי שבטו: (זו) אשר נקבו בשמות. אשר התבארו, כמו נקבה שברך, והם הנשיאים שזכר לנעלה: (יה) הקהילו באחד להדיש. יזכיר זריזות משה רבינו במלות השם, כי ציוס הדבור לקח את הנשיאים והקהיל את העדה והתחיל לפקוד אותם, אבל לא נשלם המניין ציוס אחד, ולכך חזר ואמר ויפקדם במדבר סיני, להודיע שהיה המניין במקום ההוא, לא

ג. באור יש"ד

פרק א' פסוקים טז', יז':

...

ביום ההוא: ויתילדו. נתנו לב לדעת תולדותם ויחוסם, כי היו לריקים להגיד מתי נולדו בעבור חשבון עשרים שנה, וממני נולדו כדי שגדע משפחותם לבית אבותם, והנה הביאו כל העדה איש שקלו ואמרו לפני משה והנשיאים אני פלוני נולדתי לפלוני בשנת כך וכך ומשפחתי משבט פלוני, ומשה נתן שקלי כל שבט ושבט במקום מיוחד, וידע מספר הפרט והכלל: וי

שאלות

1. איך פרשנו מבין את: "קריאי הצדה"?
2. מנין לו משה היה לריב בביצוצ?
3. משה דברים אמורים היו להאמר, וי המתקדים להסבר "ויתולדו" הסבר ומנה.
4. מה צה משה את השקלים?

* * *

ד. אור החיים.

ד. אור החיים. פרק ג' פסוקים ג', יח': (ג) תפקדו אתם. חזר לומר פן ולא הספיק במה שקדם לומר שאו את ראש וגו'. להעירך בכונת אומרו שאו שיכון על פי דבריהם ז"ל (לוקוט פאן) שאמרו שנתקנאו או"ה בישראל מה ראו להתקרב וכו' אמר להם הקדוש ברוך הוא הביאו לי ספר איקונין שלכם ונמצא כל אחד אינו יודע מאיזו משפחה הוא עד כאן. הרי פי יקפיד ה' על היחוס וישפל כל החסר ספר איקונין, לזה קשבא ה' לצוות לפקד בני ישראל קדם לומר שאו לשון נשיאות ורוממות למצא לכל א' ספר איקונין מה שאין בן באו"ה, ואחר כך באר מה היא המעלה מן עשרים שנה וגו' תפקדו אתם, ומעשה צריכה לגופה: יח) ואת כל העדה וגו' באחד לחדש. יודיע הכתוב כי ביום עצמו נקהלו היהודים על הדבר, והדבר נגיד שכל אחד היה לו יחוסו אצלו בלא טרח הראיה והעדיות, גם שבו ביום הפרו היחוסין של כלן, והוא אומר ויתילדו סמוך למאמר באחד לחדש וגו'.

שאלות

1. על סמך מה מפרש פרשנו את דבריו בקטע הראשון?
2. מה היתה טענת אומות הצולט ומה היה מצנה ישראל לכך?
3. מהי הרוחמות ומה היא מתבטאת?
4. מהו השבח שפרשנו לומר מן הכתוב בסוף יח'?